

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника
Юридичний інститут

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЧИН- НОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Збірник наукових статей
Випуск XXIII

м. Івано-Франківськ, 2010

КОРПОРАТИВНЕ ПРАВО ЯК ОБ'ЄКТ СПАДКОВИХ ПРАВ

УДК 347.192.3 : 347.65/.68

Питання об'єкта є найбільш дискусійним у цивільному праві. З цього приводу в літературі висловлювалися різні точки зору. Категорію “об'єкт” вживають для аналізу правовідношення в якості одного із його елементів; як об'єкт суспільного інтересу і тоді це називають об'єктом цивільних прав; також в літературі висловлюються думки про використання цього терміну при характеристиці договору, замість терміну “предмет договору”. Щодо цивільного правовідношення то у найновіших публікаціях [1, с.57–63] із питань дослідження цієї проблеми усе частіше висловлюється думка, що об'єктом цивільних правовідносин є поведінка суб'єктів спрямована на блага, а самі блага є об'єктами цивільних прав (оскільки обов'язки не можуть бути благами). Щодо використання терміну “об'єкт” при характеристиці договору, то це видається недоцільним хоча б з того приводу, що термінологічно звичним є термін “предмет договору”, і така заміна спричинить додаткову плутанину.

Об'єктом суспільного інтересу може виступати будь-який результат людської діяльності або ж сама діяльність, яка є предметом інтересу учасників економічного обороту і називається благом. Безперечно, що “благо” слід розглядати через призму корисності, оскільки ця категорія є, скоріше, соціально-економічною ніж правовою. Тому не зовсім коректно вважати благами правомірну поведінку. Якщо звернутися до соціальної системи, то рушійною силою, що спонукає сторони до вступу у суспільне відношення, є потреби людей природного і соціально-економічного характеру. Проїшовши через усвідомлення, потреба набуває характеру інтересу, який є зовнішнім виразом потреби, з урахуванням соціально-економічної сутності особи. Інтерес – усвідомлена, персоніфікована потреба. Потреба – рушійна сила правовідношення, а інтерес – його основа. Будь-які правовідносини, незалежно від того абсолютні вони чи відносні, припиняються. Результатом їх реалізації є благо, якого досягли суб'єкти в результаті своєї діяльності і на яке ця діяльність була спрямована. Благами, як соціальною категорією, можуть виступати предмети матеріального і нематеріального світу. У такій якості блага є об'єктами цивільних прав, так як вони закріплені у ст.177 Цивільного кодексу України [2]. Відповідно до цієї норми об'єктами цивільних прав є речі, у тому числі гроші, цінні папери, інше майно, майнові права, результати робіт,

послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, а також інші нематеріальні блага.

Перелік можливих благ, заради яких сторони вступають у цивільне правовідношення носить дискретний характер. Законодавець не дає вичерпного переліку об'єктів цивільних прав. І це зрозуміло, оскільки економічний розвиток привносить в площину суспільного інтересу усе нові, раніше невідомі людству блага. На сьогодні особливого економічного інтересу набуває оборот в суспільстві корпоративних прав. Маючи вартісну оцінку вони потрапляють у сферу цивільно-правового регулювання і стають об'єктом цивільних прав.

Корпоративне право слід розглядати як складний сукупний об'єкт цивільних прав, що складається із низки самостійних суб'єктивних прав. Вони в сукупності складають зміст корпоративного права. Серед них є права немайнового характеру або їх ще називають організаційні права учасника товариства та майнові права. Саме наявність майнових прав дозволяють ввести корпоративне право в цивільний оборот як самостійний об'єкт. Майновий компонент робить корпоративне право вартісним, що привертає увагу учасників ринку. З огляду на зазначене, права учасників неприбуткових організацій позбавлені майнового наповнення і такий їх правовий зв'язок з юридичною особою називають членством.

Сприйняття корпоративного права як єдиного об'єкту не впливає на його неподільність при необхідності його реалізації. Наприклад, при здійсненні права на управління товариством власник корпоративного права вправі уповноважити іншу особу реалізовувати це право на підставі доручення.

Корпоративне право при сприйнятті його неподільності (так званий поділ по вертикалі) що торкається майнових і немайнових (організаційних) прав все ж таки може бути подільним по горизонталі, а саме дроблення по відсотках до частки у статутному фонді. Неподільною одиницею, що посвідчує наявність у номінального власника наявність корпоративних прав слід визнати тільки одну акцію незалежно від її вартості. Корпоративне право як один складний об'єкт є одним об'єктом спадкових прав. Смерть власника корпоративного права тягне за собою припинення права власності на корпоративні права у спадкодавця і набуття цього права спадкоємцями

Корпоративні права входять до спадкової маси і можуть набуватися в результаті спадкування. До складу спадщини не входять права та обов'язки які нерозривно пов'язані з особою спадкодавця, зокрема право на участь в товариствах та право членства в об'єднаннях громадян (п.2 ст. 1219 ЦК). Правда законодавець "замовчує" що ж тоді спадкується спадкоємцями.

Чи може спадкоємець спадкувати окремі корпоративні права як-от тільки частку або спадкувати право участі без спадкування права на частку. Або якщо інше поділити між спадкоємцями ці права: одному спадкоємцю право на участь в управлінні, а іншому право на дивіденди? Думаю що ні. Адже це буде суперечити сутності та правовій природі створення та управління юридичною особою. Це є аргументом на користь того, що корпоративне право у підприємницьких організаціях слід сприймати як один оборотоздатний об'єкт. Такий підхід вихолощує зміст положення статті 1219 ЦК України про неможливість спадкування права на участь у товариствах. Це положення виявляється не тільки некоректним але і не потрібним при умові включення корпоративного права до переліку об'єктів цивільних прав.

Правовстановлюючими документами власника корпоративного права є акція, сертифікат, виписка з реєстру, установчі документи товариства. Для переходу корпоративного права у власність спадкоємця необхідним є настання складного юридичного складу. Отримання свідоцтва про право власності на спадщину є як правило тільки стартовою, первинною подією у цьому складному ланцюгу юридичних фактів. На підставі свідоцтва претендент на спадок корпоративного права повинен вчинити певні дії і їх сукупність залежить від організаційно-правової форми товариства і тих локальних положень, які закріплені в установчих документах товариства. Якщо установчими документами товариства передбачені додаткові умови переходу корпоративного права як наявність згоди товариства. То це слід розглядати тільки як певні обмеження обороту корпоративного права, наявності особливого правового режиму для переходу корпоративних прав від відчужувача до набувача. Визнання у часників товариств наявності корпоративного права, яке має вартість дозволить здійснювати перехід права власності на цей об'єкт тільки при умові наявності незалежної оцінки цього права оцінювачами майнових прав. І це буде правильним.

Якщо у померлого є декілька спадкоємців, то корпоративне право може перейти до одного спадкоємця відповідно до досягнутої домовленості між ними чи рішення суду. Корпоративне право може бути розділене між спадкоємцями (дроблення часток чи поділ акцій). При оформленні спадщини виникає питання щодо можливості перебування корпоративного права на праві спільної власності у декількох спадкоємців. Ось які міркування хочеться висловити з цього приводу. На перший погляд спільна власність на корпоративне право можлива, хоча б із-за того, що відсутні будь-які імперативні заборони. Проте при глибшому аналізі режиму такої спільної власності через призму реалізації окремих корпоративних прав ситуації видається достатньо проблематичною. На-

приклад, яким чином здійснювати внесення співвласників до установчих документів як нових учасників ТзОВ. Аналогічна ситуація із веденням реєстру акціонерів і внесенням до нього змін. Тому слід припустити, що корпоративне право не може переходити до спадкоємців на праві часткової власності. Додатковим аргументом такої заборони може бути той факт, що до змісту корпоративного права входять немайнові права особистісного характеру (право бути обраним до керівних органів товариства, право вступу і виходу з товариства). Наявність таких прав дозволяє зробити висновок, що корпоративне право не може перебувати на праві спільної власності.

Якщо спадкоємці корпоративного права, отримавши свідоцтво про прав на спадщину не вчиняють ніяких дій по набуттю права власності на це право, а саме, не завершують вчинення ряду дій, то ті учасники корпоративних відносин, чий інтереси порушує така пасивна поведінка, а це як правило інтереси товариства, то саме воно вправі заявити позов про усунення таких порушень в тому числі і вимогу про викуп корпоративного права.

Таким чином, визнання корпоративного права особливим об'єктом цивільних прав буде логічним завершенням досліджень сфери обороту корпоративних прав в суспільстві, і дозволить зняти велику кількість в першу чергу практичних питань правового режиму та оформлення переходу корпоративних прав від одного до іншого учасника.

1. Саннікова Л.В. Об объекте гражданского правовотношения // Государство и право. – №10. – 2004.
2. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - № 40-44.

Васильєва В.А.

КОРПОРАТИВНЕ ПРАВО ЯК ОБ'ЄКТ СПАДКОВИХ ПРАВ

Стаття присвячена дослідженню поняття корпоративного права як об'єкту спадкових прав, а також питання спадкування корпоративного права. У даному дослідженні корпоративне право розглядається як складний сукупний об'єкт цивільних прав, який складається із низки самостійних суб'єктивних прав.

Ключові слова: корпоративне право, спадкування, об'єкт спадкових прав.

Васильєва В.А.

КОРПОРАТИВНОЕ ПРАВО КАК ОБЪЕКТ НАСЛЕДСТВЕННЫХ ПРАВ

Стаття посвящена исследованию понятия корпоративного права как объекта наследственных прав, а также вопроса наследования корпоративного права. В данном исследовании корпоративное право рассматривается как сложный совокупный объект гражданских прав, который состоит из ряда самостоятельных субъективных прав.

Ключевые слова: корпоративное право, наследование, объект наследственных прав.

Vasylyeva V.A.

CORPORATE RIGHT AS AN OBJECT OF THE INHERITED RIGHTS

The article is sanctified to research of concept of corporate right as an object of the inherited rights, and also question of inheritance of corporate right. In this research a corporate right is examined as the difficult combined object of civil laws, which consists of row of independent equitable rights.

Keywords: corporate right, inheritance, object of the inherited rights.